

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ

Ընտանեկան բռնության հարաբերություններում երեխաների իրավունքների պաշտպանության պրակտիկան համավարակի ժամանակահատվածում

Հետազոտության նկարագրությունը

2020 թվականին աշխարհում տարածվեց նոր հիվանդություն՝ Կովիդ-19 համավարակը, որով պայմանավորված պետությունները պետական և հանրային կառավարման ոլորտներում գործարկեցին տարատեսակ սահմանափակումներ: Արդյունքում պետական կառավարման համակարգը բախվեց իրավապաշտպան գործունեության ապահովման բազմաթիվ խոչընդոտների հետ: Համավարակի բացասական ազդեցությունն ակնհայտ էր նաև ընտանեկան բռնության հարաբերություններին մասնակից երեխաների իրավունքների պաշտպանության ոլորտում՝ պայմանավորված կանխարգելիչ-աջակցության ծառայությունների դժվար հասանելիությամբ, իրավապահ մարմինների գործունեության բնականոն ապահովման խնդիրներով, իրավիճակից բխող այլընտրանքային գործիքակազմերի բացակայությամբ:

Համավարակի դեմ ուղղված միջոցառումները (սոցիալական հեռավորության պահպանում, ազատ տեղաշարժվելու իրավունքի սահմանափակում, բնակության/գտնվելու վայրում ինքնամեկուսացում, պետական մարմինների աշխատանքի դադարեցում կամ որոշ դեպքերում՝ անցում հեռավար աշխատանքին) հանգեցրեցին ընտանեկան բռնության դեպքերի շեշտակի աճի: Միաժամանակ, արձանագրվեցին երեխային ընտանեկան բռնությունից պաշտպանելու և նրա նկատմամբ այդպիսի բռնությունը կանխարգելելու նոր ռիսկեր: Օրենսդրական կարգավորումների և իրավակիրառ պրակտիկայի համադրությունը փաստում է, որ ընտանեկան բռնության կանխարգելիչ միջոցառումների մասով առկա են բացթողումներ և թերի կարգավորումներ: Մասնավորապես, առկա չէ երեխայի բռնության դեպքի մասին տեղեկությունն օպերատիվ հաղորդելու ընթացակարգ, բռնությունից տուժած երեխայի համար չեն ապահովվում նոր կամ շարունակական բռնությունից պաշտպանության արդյունավետ միջոցներ, պետության կողմից չեն առաջարկվում երեխայի ընտանեկան բռնության մասով մասնագիտացված ծառայություններ:

Սույն հետազոտության միջոցով նպատակ է դրվել բացահայտել և վերլուծել համավարակի ազդեցությունը ընտանեկան բռնության հարաբերություններում երեխայի պաշտպանության և բռնությունը կանխարգելելու իրավակիրառ գործընթացների վրա, գնահատել կանխարգելիչ և բռնարար վարքագծի

(գործողությունների) նկատմամբ հսկողությունն ապահովող միջոցառումների արդյունավետությունը, ներկայացնել քննարկվող ոլորտում միջազգային փորձը:

Բացահայտված խնդիրները

Հետազոտության արդյունքում բացահայտվել են երեխայի ընտանեկան բնությունից պաշտպանության հետևյալ խնդիրները.

1. Ընտանեկան բնության կանխարգելման տեղեկացման և կանխարգելիչ հաշվառման համակարգի միջոցները հարմարեցված չեն երեխայի կարիքներին, չունեն երեխաների մասով հատուկ կարգավորումներ,
2. համավարակի մեկնարկից հետո արտակարգ դրության սահմանափակումներից բացառություն նախատեսող գործունեությունների ցանկում չեն ընդգրկվել երեխաների ընտանեկան բնության կանխարգելման և պաշտպանական միջոցառումները,
3. արտակարգ դրության օրերին չեն իրականացվել իրազեկման, տեղեկատվության ուղղորդման միջոցների հանրային իրազեկման աշխատանքներ՝ ուղղված ընտանեկան բնության ենթարկված և բնության սպառնալիքի տակ գտնվող երեխաների թիրախային լսարանին,
4. ընտանեկան բնության ոլորտի իրավասու մարմինները (ներառյալ ոլորտի միասնական քաղաքականության ապահովման պատասխանատու կառույցները) չեն գործարկել համավարակի սահմանափակումներին հակակշռող հատուկ մշակված ծրագրեր և ընթացակարգեր,
5. թեժ գծի ծառայությունները համակարգված և հասանելի չեն եղել ընտանեկան բնության շահառու երեխաների համար:

Առաջարկությունները

Հաշվի առնելով հետազոտությամբ արձանագրված խնդիրները և կատարված եզրահանգումները՝ ներկայացվում են իրավական և կազմակերպչական բնույթի հետևյալ առաջարկությունները.

իրավական բնույթի առաջարկություններ

- ✓ վերանայել ընտանեկան բնություն գործադրած հոգեկան հիվանդություն ունեցող անձանց կանխարգելիչ հաշվառման վերցնելու իրավական կարգավորումները, նվազագույնը երեխաների ընտանեկան բնության դեպքերով բացառել կանխարգելիչ հաշվառման ենթարկելու արգելքը,
- ✓ երեխաների ընտանեկան բնության դեպքերով նախատեսել պաշտպանության միջոցների պահպանման և հսկողության (մշտադիտարկում) հետ կապված օրենսդրական կարգավորումներ, բռնարարի վարքագծի վերահսկողությունն ապահովող միջոցառումներ (նստիկանության ներքին օպերատիվ հեռախոսահամարի անվճար և

շուրջօրյա կապ, երեխային կամ նրա բնակության վայրին մոտենալու ինքնաշխատ ահազանգի գործարկում),

- ✓ սահմանել ընտանեկան բռնության կանխարգման-տեղեկացման միջոցառումների իրականացման պատասխանատու կառույցների ցանկը,

կազմակերպչական բնույթի առաջարկություններ

- ✓ իրականացնել ընտանեկան բռնության հարցերով երեխաների լսարանին հարմարեցված երկարաժամկետ կրթական-ուսումնական ծրագրեր, տեղեկատվական և հաղորդակցման տեխնոլոգիաների կիրառմամբ կազմակերպել մեդիաարշավներ (տեսահոլովակներ, թեմատիկ հաղորդումներ և այլն),
- ✓ գործարկել երեխաների համար առանձնացված միասնական թեժ գծի անվճար և շուրջօրյա ծառայություն, վերապատրաստել օպերատորներին՝ ապահովելով առաջնային խորհրդատվության տրամադրումը և հրատապ ուղղորդումը,
- ✓ գործարկել պետական մարմինների և շահագրգիռ հասարակական կազմակերպությունների մասնակցությամբ առցանց հարթակներ երեխաների ընտանեկան բռնության դեպքերի իրազեկման և արձանագրման նպատակով,
- ✓ ներդնել համակարգչային, հեռախոսային հաղորդագրությունների սպասարկման ծրագրեր՝ տեղորոշման գործառնության պարտադիր նախատեսմամբ,
- ✓ մշակել մեթոդական ուղեցույցներ և ձեռնարկներ երեխաների ընտանեկան բռնության ռիսկերի և սպառնացող վտանգների որոշման և բացահայտման վերաբերյալ՝ սահմանելով միասնական չափորոշիչներ:

Հետազոտության հեղինակ՝ Նոնա Գալստյան
Էլ. փոստի հասցե՝ nonagalstyan@yandex.ru

Սույն հետազոտությունը հնարավոր է դարձել Բաց հասարակության հիմնադրամներ - Հայաստանի ամբողջական ֆինանսական օժանդակության շնորհիվ՝ քաղաքականության հետազոտությունների կրթաթոշակներ ծրագրի շրջանակներում: Հետազոտության մեջ տեղ գտած վերլուծությունները և եզրահանգումներն արտահայտում են հեղինակի տեսակետը և կարող են չհամընկնել Բաց հասարակության հիմնադրամներ - Հայաստանի դիրքորոշումների և տեսակետների հետ: